

УДК 007 : 82.161.2 – 4.09(477.82)

КОМУНІКАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНОГО ЕСЕЮ Є. СВЕРСТЮКА «ОСТАННЯ СЛЪОЗА»

ЖВАНІЯ Людмила,

канд. філол. наук, ст. викладач,

Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, просп. Воли, 13, м. Луцьк, 43025, Україна; email: zhvania@ukr.net

У статті досліджується проблема інтерпретації поезії Т. Шевченка «Остання слъоза» публіцистом, літературним критиком, дисидентом Євгеном Сверстюком. Здійснюється аналіз структури зазначеного тексту в комунікативному аспекті. Доводиться теза про те, що, руйнуючи сформований радянським шевченкознавством образ поета – революціонера, автор літературно-критичного есею творить свій міф, у якому Т. Шевченко постає національним пророком, здатним осягнути істину, справжнє життя якого у вічності. Комунікативна мета автора – досягнути змін у способі мислення й сприйнятті реципієнта; спонукати читача поглянути на сучасність під іншим кутом зору. Змінюючи уявлення про місце та роль у культурі знакової для кожного українця постаті поета – класика, публіцист прагне сприяти розумінню адресатом справжньої сутності радянського тоталітаризму та його ідеології.

Ключові слова: Сверстюк, Шевченко, структура, бінарні опозиції, концепт.

Вступ. Євген Сверстюк – один із найяскравіших представників покоління шістдесятників, дисидент, публіцист, літературний критик. Він належить до когорти тих критиків, які, за словами В. Панченка, «чимало зробили для деканонізації соцреалізму... постсталінську епоху вони намагалися сповнити озоном нелукавого слова. Бунтуючи, ... повалювали старих божків та їхні скомпрометовані «вартості» заради цінності нових, справжніх» [4, с. 364]. Своєю творчістю та чіткою громадянською позицією шістдесятники засвідчили «опозиційне ставлення до комуністичної системи». Справді, йшлося про «українську моральну революцію 60-х, яка мала ... виразні політичні аспекти, оскільки несла в собі заперечення тоталітаризму й порив до незалежності» [4, с. 365], її наслідком став дисидентський, національно-визвольний за своєю суттю рух.

Актуальність дослідження. Літературно-критична і публіцистична творчість Євгена Сверстюка, стала тим вагомим словом у розмаїтті виступів митців-шістдесятників та дисидентів, яким автор долучився до викриття етичної та правової аморальності тоталітаризму.

Есей «Остання слъоза» був задуманий автором як коментар до поезії Т. Шевченка «Зійшлись, побрались, поєднались». Вибір для коментування саме Шевченкової поезії не був для автора випадковим, оскільки для нього, як і для всього покоління митців-шістдесятників, Т. Шевченко був не просто геніальним поетом. Він постає тим реальним і, разом із тим, символічним образом, який відіграє знакову, особливу роль у житті й духовному поступі суспільства: «В 60-і роки фактично бунт покоління почався з перегляду висвітлення Шевченка» [5, с. 180].

Як слушно зазначає один із дослідників: «Зіткнення з офіційною ідеологією навколо постаті поета, спонукало молодих митців сформуванню власну шевченківську традицію, у межах якої українське шістдесятництво постало самобутнім явищем національного руху, ...українськими шістдесятниками було закладено власну шевченкіану» [7, с. 86].

Слід зазначати, що творчість Є. Сверстюка на сьогодні майже не вивчена: існує кілька досліджень публіцистики дисидента (праці Т. Хоменко Л. Василик Л. Лисенко) [10;

© Жванія Л., 2017

2; 3], проте його літературно-критичний доробок досі не здобувся на належну увагу. Відтак, комунікативний аналіз есею критика-шістдесятника здійснюється вперше.

Мета роботи – з’ясувати яким чином, руйнуючи структуру накинутого радянськими ідеологами міфу про Т. Шевченка – революціонера-демократа, авторові літературно-критичного есею вдалось вплинути на реципієнтів (у ролі яких у 60-70 рр. були всі читачі самвидаву), та чи був цей вплив досить потужним у справі подолання тоталітаризму як певного способу мислення та існування за умов відсутності свободи.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі *завдання*:

- здійснити комунікативний аналіз структури есею Є. Сверстюка «Остання сльоза»;
- здійснити аналіз зазначеного тексту в історичному та культурному контекстах;
- визначити чинники, за допомогою яких досягається ефект переконання у досліджуваному тексті.

Методи дослідження: використання у роботі структурно-семіотичного методу дозволяє розглядати есей Є. Сверстюка «Остання сльоза» як знакову систему, яка складається з елементів, пов’язаних між собою певним чином, та виявити як структуровано цей текст, а також простежити яким чином через цю структуру оприявнюються певні смисли. За допомогою структурного методу виокремлюємо мінімальні текстові одиниці – комунікативні блоки, відношення між якими утворюють структуру тексту в горизонтальному вимірі. Використовуючи семіотичний метод, розглядаємо текст у вертикальному вимірі: як вісь, що утворена бінарними опозиціями певних концептів, через які виявляє своє значення текст, як явище культури, що має певну комунікативну настанову.

Результати й обговорення. Визначаємо жанр твору Є. Сверстюка як есей, беручи до уваги слова самого автора, який називає «Останню сльозу» «найкоротшим, найбільш конкретним» есеєм з усього написаного ним про Т. Шевченка [5, с. 47]. Характерними ознаками есею, як відомо, є певна незавершеність та відкритість, що провокує читача на роботу зі смислами. Есей запитує, грає і провокує на діалог, апелюючи до механізмів уяви та ціннісних орієнтирів читача, не скутого єдиною перспективою бачення і мислення. Тобто, реципієнт відіграє принципову роль у формуванні змістової цілісності есеїстичної форми. Такі особливості цього жанру дозволяють вести мову про значний комунікативний потенціал тексту Євгена Сверстюка.

Вивчення комунікативних властивостей есею спрямоване на дослідження закономірностей його побудови, структури, комунікативної та прагматичної мети.

Розуміючи під структурою «глобальний спосіб організації об’єкта як певної цілісної даності» [9, с. 56], тобто його внутрішню організацію, характер взаємозв’язків між його частинами, спробуємо виділити значимі частини твору Є. Сверстюка і визначити способи, за допомогою яких вони взаємодіють. Пропонуємо розглянути внутрішній світ есею як сферу перетину двох площин: вертикальної та горизонтальної. Вертикаль постає елементом глибинної структури, що організовує твір на рівні концептів. Горизонталь утворює систему складних взаємозв’язків на ідейно-тематичному рівні.

У вертикальному вимірі есей Є. Сверстюка «Остання сльоза» побудований на бінарній опозиції верху і низу, тобто духовного й матеріального світів. Ця опозиція, за Є. Сверстюком, логічно включає в себе протиставлення концептів істина – ілюзія, іdealізм – раціоналізм, вічне й часове та проходить лейтмотивом крізь увесь текст, виразно структуруючи його по вертикалі у чітку вісь, що поєднує верх (світ духовного) і низ (матеріальний світ).

Так, ведучи мову про здатність генія Т. Шевченка схоплювати «явища на грані їхньої кристалізації і розпаду, на грані виповнення їх духовністю і втрати її» [6, с. 288], критик протиставляє екзистенцію, «у якій нема сенсу», як ілюзорну реальність, та справжнє буття духу [6, с. 288]. Автор есею порівнює слово поета з Божим

словом: «У ньому була істина глибша за видимість факту» [6, с. 289] та наголошує на принциповій неспроможності «примітивного раціоналізму» [6, с. 289] радянського шевченкознавства відкрити сутність його поезії. Аналізуючи поезію Т. Шевченка в історичному контексті, Євген Сверстюк акцентує на разючій відмінності реальної дійсності того часу та духовного світу поета: «Далеко над реальним плином життя... підносяться передсмертні поезії Шевченка... Буденне життя розвивалось в одному напрямі, а духове життя поета – у своєму. Тут усі омани життя десь бліднуть і гаснуть – і понад ними невпинна думка літає в тій самій вічності,...де почав співати його Перебендя» [6, с. 293]. Істина, за Є. Сверстюком, тут, у вічності, в цій «високій сфері єдності буття і небуття», яка протиставляється минущості й ілюзорності «людсько-го щастя» та «химері людського життя, що не відбулося» [6, с. 294].

Аналіз есею «Остання сльоза» у горизонтальній площині передбачає виділення окремої мінімальної текстової одиниці. Розглядаючи текст як комунікативну одиницю вищого рівня, як процес і результат комунікації, а його структуру як відображення комунікативного акту, виділяємо мінімальну одиницю цієї структури – відносно самостійний мікротекст, або ж комунікативний блок, тобто текстову функціонально-смыслову одиницю, яка функціонує як структурний елемент змісту і характеризується комунікативною спрямованістю на вираження актуальної для автора і читача інформації.

Комунікативна структура есею Є. Сверстюка представлена взаємодією шести комунікативних блоків.

Перший – це лаконічний вступ (одне речення) і короткий авторський аналіз поезії Т. Шевченка «Зійшлись побрались, поєднались...», побудований за принципом бінарних опозицій. Концептам «садочок», «хатина», «діти», «дівчата й хлопці», які уособлюють гармонійне осмислене життя, критик протиставляє концепт «москалі», тобто чужинці, які уявляються в образі «чорної хвилі», що несе руйнацію й позбавляє буття його глибинного сенсу («Дівчаток москалі украли, а хлопців в москалі забрали» [6, с. 288]).

У другому комунікативному блоці – автор пропонує ключ до розуміння Шевченкової творчості. За Є. Сверстюком, він у вмінні поета «схоплювати» істинну сутність явищ буття, момент «виповнення їх духовістю» [6, с. 288]. Це властиво лише геніям. Відтак, інтуїтивним прозрінням критика постає у тексті есею ремінісценція з Гете: відчуття «ілюзорності реальності, з якої одпливає суть і залишається тінь самої форми» [6, с. 288], зближує з Гете з його «тугою за миттю».

Російський філософ М. Бердяєв вважав, що можливість «переживання божественної повноти миті, є найбільшою мрією людини і найбільшим її досягненням» [1, с. 236]. Із захопленням пише він про геній Гете «...вся значущість його життєвої долі пов'язана з його даром переживати повноту миті, з цією його здатністю бачити божественне ціле в найменшій часточці космічного життя» [1, с. 236]. Такий прорив у вічність, за Є. Сверстюком, властивий також поетичному генієві Т. Шевченка.

Третій комунікативний блок присвячено рецепції Кобзаря радянським шевченкознавством, що підмінювало справжню сутність його поезії статистичним накопиченням фактів, перетворювало твори Т. Шевченка на ілюстрацію «тяжкого життя за кріпацтва» та «оспівування боротьби трудящих» [6, с. 289]. Є. Сверстюк підкреслює: причина такого стану в духовному спустошенні, духовній сліпоті, неспроможності бачити істину поетового слова «глибшу за видимість факту» [6, с. 289]. «Примітивному раціоналізму» такого шевченкознавства, що «завуальовував душу його поезії нагородженням зовнішніх асоціацій соціологічного порядку» [6, с. 289], критик протиставляє сприйняття звичайних українців, для яких «слово поетове лягало на душу, як Боже слово». Прості люди з «мудрим серцем», що вміли бачити «душею» відчували «правду в кожному слові поета» [6, с. 289]. Є. Сверстюк слушно вказує на джерело такого глибокого народного розуміння творчості поета – воно у спільності їхніх світо-

глядних засад, в основі яких справжня релігійність, адже «свій погляд і свою філософію життя поет виробляв теж більше на Біблії ніж на філософії» [6, с. 289]. Звідси й містична сутність поезії Т. Шевченка, на це натякає дослідник, ведучи мову про відкриття поетом «таїни символіки, яка охоплює таємницю сутности» [6, с. 290].

У четвертому комунікативному блоці автор веде мову про «іншого» Т. Шевченка: «просвітленого стражданням», «відчуженого від барв життя» [6, с. 290], – саме таким бачиться поет в останні три роки свого життя. За Євгеном Сверстюком, це були найбільш драматичні й моторошні роки. Відтак кульмінацією цієї драми постає остання подорож поета в Україну. Автор есею будує структуру цієї частини тексту також за принципом бінарної опозиційності. Концепти, що протиставляються – «рай» і «пекло».

Україна, ця «обітована земля», вимріяна поетом, «обмарена до кожної стежини, до кожної людини і кожного дерева», [6, с. 290] в реальному світі обертається для Т. Шевченка справжнім пеклом, в якому він перебуває під постійним наглядом «табуна недремних інструктованих псів», «під прихованим конвоєм донощиків і рознощиків нечисти» [6, с. 290]. Є. Сверстюк неодноразово актуалізує зазначену опозиційність, назвавши час, проведений поетом в Україні, «пекельним літом 1859», а замальовки Т. Шевченка на вулицях Києва спробою «похапцем забрати з собою краплю того раю, перетвореного на пекло» [6, с. 290].

Т. Шевченко повертається у Петербург, проте, як зазначає автор есею, «напруження розв'язки цієї драми наростає». Поет прагне назад, в Україну, хоче поставити хату, одружитись, але всі його ілюзії розбиваються. Перед нами знову опозиція між вимріяним світом ілюзорного та реальністю: «шукав незайманого народного типу землячки – і зустрів у ній невольницю» [6, с. 291], духовно спотворену рабством.

Є. Сверстюк веде мову про сконцентровану в двох рядках Шевченкової поезії долю народу: «Дівчаток москалі украли, а хлопців в москалі забрали» [6, с. 292]. Концепт «москалі» тут вміщує конотацію чужинці, що «в нелюдськи організований спосіб» [6, с. 292] зруйнували український світ. Словами Шевченкової поезії критик актуалізує проблему колоніального становища України, пропонуючи своїм читачам замислитись над справжнім станом речей, відкидаючи радянські пропагандистські стереотипи про «сім'ю вільних народів». До прикладу: «Шевченко проїхав по нашій не своїй землі мовчазний, як хмара, і кинув... слова спопелілого болю: “Якби то ти, Богдане, п'яний, Тепер на Переяслав глянув!”» [6, с. 292].

У п'ятому комунікативному блоці Т. Шевченко постає «відчуженим свідком своєї драми», пророчі, «просвітлено мудрі», «надземні» передсмертні поезії якого підносяться «далеко над реальним плином життя» [6, с. 293]. Автор есею вкотре вдається до опозиційного принципу структурування тексту. Перед нами протиставлення двох світів: світу матерії і духа. «Буденне життя розвивалося в одному напрямі, а духове життя поета – у своєму» [6, с. 293]. Логічно доповнює цю опозиційність протиставлення концептів «вічність» – «часовість», «істина» – «ілюзія», «химера», «сон».

Вкотре критик цитує рядки поета: «Дівчаток москалі украли, а хлопців в москалі забрали». За Є. Сверстюком, саме у цих двох рядках «захоронені» «усі ідилічні марення» [6, с. 294] Т. Шевченка, у них застигла «епічно спокійна ...розпука» матері-України, що втратила своїх дітей. Цей невеличкий вірш, як наголошує автор есею, «остання сльоза» поета, вміщує весь трагізм Шевченкової творчості «від “Катерини” до “Неофітів” і “Марії”» [6, с. 294], у ньому «зрезюмовано всю історію України» [6, с. 294], що постає «знебулою екзистенцією» [6, с. 288], позбавленою сенсу, «химерою людського життя, що не відбулося» [6, с. 294]. У цій поезії Є. Сверстюк вбачає прагнення автора збагнути справжні причини трагічної невлаштованості людського буття, його абсурдності: «як наше життя, вічно розбите й порізнене, відчужене від нас самих... Де кожен один з одним наче поряд, але не разом. Де всі вічно блукають і розходяться, наче уражені чумою приреченості» [6, с. 295]. Ведучи мову про від-

чуженість, самотність і абсурдність буття – категорії, що, як відомо, є вихідними поняттями у філософії екзистенціалізму, автор есею, на нашу думку, звертає увагу читача на виразний перегук деяких аспектів творчості Т. Шевченка із позицією представників цієї течії філософської думки. Подібно до філософів-екзистенціалістів, що постулювали тезу про існування людини як драму свободи, Є. Сверстюк веде мову про «невимовну драму поета і драму його народу» [6, с. 295].

У шостому комунікативному блоці – розв’язка цієї драми, яка, за Є. Сверстюком, «вилилась у неймовірну казку ... другого життя» [6, с. 295] поета. Ці слова автора есею вводять читача у світ міфу, структура якого вміщує всі традиційні елементи: смерть і воскресіння культурного героя, його повернення, пошанування сакрального місця його поховання, розуміння містичної суті сили, якою він наділений. На нашу думку, публіцист свідомо долучається до творення Шевченкового міфу, розуміючи значимість символічного образу поета та його пророчого слова для українців. Відтак, в інтерпретації Є. Сверстюка Шевченкова смерть була «спочинком» після якого він, «вільний од ваги тіла знову ожив у дивовижному тріумфальному травневому поході» [6, с. 295], поет повернувся в Україну, «щоб під приводом поховання... заснувати першу національну святиню» [6, с. 295]. Могила на Чернечій горі стала початком нового життя поета: життя у вічності. Справжній Т. Шевченко ожив у своїй поезії, містична сила якої має здатність «іраціональними спалахами просвітлювати хистку мряку екзистенції» і вихоплювати «з вічності відблиски сутностей» [6, с. 296].

Комунікативна стратегія автора есею «полягає у такому розгортанні тези (основної думки), за допомогою якого не лише можна якнайкраще розкрити зміст, а й вплинути на ситуацію» [8, с. 106], досягнути комунікативної цілі – впливу на адресата. На нашу думку, метою публіциста було досягнення когнітивних, ціннісних та поведінкових ефектів: допомогти читачеві замислитись над тим, як інтерпретується творчість Т. Шевченка офіційним заідеологізованим літературознавством; переосмислити й по-іншому прочитати поезію класика та, як наслідок, – переглянути власні, а також прийняті в суспільстві аксіологічні настанови; спонукати до зміни поведінки у бік осмисленого протесту проти накинутої ідеології.

Зважаючи на вищезазначене, постає необхідність виокремлення з тексту низки аргументів, за допомогою яких автор досягає комунікативної мети: ефекту різновекторного впливу на адресата. На нашу думку, до таких аргументів належить:

1) викриття автором фальшивості радянського «раціоналістичного» шевченкознавства;

2) новий підхід до інтерпретації творчості класика літератури: осягнення її християнської сутності, глибокої духовності, «іраціональної течії його поезії», її «містичної сили»;

3) інший, протилежний до офіційного, погляд на історію України, як на історію поневолення і страждання; натяк на її колоніальний стан, що є незмінним ще від часів Богдана Хмельницького і Тараса Шевченка;

4) багаторазові апеляції до деяких аспектів філософії екзистенціалізму, а також до філософської думки Платона (зокрема, Платонівське уявлення про істинну реальність світу ідей та ілюзорність всього, що поза ним, постає в есеї філософською основою бінарної опозиції концептів «істина» – «ілюзія»);

5) свідомо міфотворчість автора, використання традиційної структури міфу задля творення нового, на протигагу радянському, образу поета. У цьому міфі Т. Шевченко – пророк, наділений здатністю осягнути істину, думка якого «літає... в вічності». Його поезія володіє містичною силою, а смерть поета стає початком справжнього життя у «високій сфері єдності буття і небуття».

Висновки та перспективи. Таким чином, комунікативна структура есею Є. Сверстюка «Остання сльоза» постає як організована у певний спосіб і з певною метою інформація. Щодо способу організації, то, як зазначено вище, розглядаємо структуру

цього тексту як складну взаємодію шести комунікативних блоків, у кожному з яких автор пропонує тезу й аргументи для її доведення. Це модель тексту у горизонтальній площині.

У вертикальному вимірі структура тексту побудована на бінарній опозиції верху – духовного світу й низу – світу матеріального. Ця опозиційність реалізується автором через актуалізацію концептів «істина», «вічність», «ілюзія», «химера» «буденність», «раціоналізм». Зазначені концепти слугують ланкою, що поєднує вертикальну й горизонтальну площини тексту. Вони пронизують весь текст від початку до кінця. Саме в них сконцентровано основну авторську тезу: поезія Т. Шевченка наділена містичною силою вловлювати істину, справжню сутність явищ «на грані виповнення їх духовістю і втрати її» [6, с. 288]. Відтак, справжнє життя поета – у вічності, поза часом і простором матеріального світу, який уявляється суто в платонівській традиції, як ілюзія, химера.

Проте істинне сприйняття творчості Кобзаря можливе лише для тих, хто розуміє її серцем. Є. Сверстюк констатує: замість осягнення духовної сутності творів Т. Шевченка радянські «шевченкознавці» долучились до профанації поетового слова. Публіцист звертає увагу на фальшиву суть «примітивного раціоналізму», що «завуальював душу його поезії нагромадженням зовнішніх асоціацій соціологічного порядку» [6, с. 290].

Комунікативна мета автора – «переформатувати» символічний образ Т. Шевченка з «поета – борця за соціальну справедливість» у «поета – національного пророка» має, на нашу думку, й дальшу перспективу. Запропонували подивитись на постать Т. Шевченка та його творчість під іншим кутом, автор прагне змінити точку зору читача на сучасність. Осягнення істини поетового слова сприяє розумінню адресатом справжньої сутності тоталітарного суспільства, ілюзорності його ідеології, її подвійної суті. Есей Є. Сверстюка відкриває іншого Т. Шевченка: поза системою та її стереотипами, що створює відомий «ефект доміно», коли вслід за падінням першої фігури, обов'язково впадуть усі інші. Тобто, руйнування у свідомості адресата образу Т. Шевченка, витвореного радянською критикою, стало символом вивільнення з тенет тоталітарної ідеології, поштовхом до руйнування самої системи. Інтерпретація автором творчості Кобзаря у суто християнській традиції, – як пророчого слова, наділеного містичною силою осягати істину, а також і в історичному контексті, – як втілене у поезії прагнення українського народу до свободи, була у своїй суті бунтом проти тоталітарної системи.

1. Бердяев Н. А. Самопознание: Опыт философской автобиографии / Н. А. Бердяев. – Москва : Книга, 1991. – 433 с.

2. Василик Л. Є. Світоглядна публіцистика сучасних літературно-художніх видань: концептосфера національної ідентичності: моногр. / Л. Є. Василик. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 416 с.

3. Лисенко Л. Публіцистика Євгена Сверстюка: пошук «істини» у ствердженні духовних цінностей / Л. Лисенко // Рідний край. – 2013. – № 1. – С. 36–39.

4. Панченко В. Є. Кільця на дрів'ї / В. Є. Панченко. – К. : ТОВ «Видавництво «Кліо», 2015. – 560 с.

5. Пирожко С. Українські душі / С. Пирожко. – Луцьк : «Терен», 2015. – 240 с.

6. Сверстюк Є. На святі надій : вибране / Є. Сверстюк. – К. : «Наша віра», 1999. – 784 с.

7. Секо Я. Постать Тараса Шевченка і шістдесятники / Я. Секо // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. – 2014. – Вип. 13. – С. 86–95.

8. Серажим К. С. Структура публіцистичного тексту: загальні підходи до текстологічного аналізу / К. С. Серажим // Наукові записки Інституту журналістики. – К. : КНУ, 2000. – Т. 1. – С. 103–114.

9. Тураєва З. Я. Лінгвістика текста (текст: структура и семантика) / З. Я. Тураева. – М. : Просвещение, 1986. – 128 с

10. Хоменко Т. М. Проповідництво і сучасна публіцистика / Т. М. Хоменко. – Львів : ПАІС, 2008. – 135 с.

UDC 007 : 82.161.2 – 4.09(477.82)

Communicative analysis of literary-critical essay E. Sverstyuk «Last tear»

Zhvania Lyudmila, PhD (Philology), lecturer, Lesya Ukrainka Eastern European National University, 13, Volya Avenue, Lutsk, 43025, Ukraine; email: zhvania@ukr.net

In the article the problem of interpretation of Shevchenko's poetry «Last Tear» by a writer, avliterary critic, a dissident Yevgeny Sverstyuk is investigated. We analyzed the text in the communicative aspect. Sverstyuk destroys the image of Soviet revolutionary poet Shevchenko. The author of the literary critical essay creates a myth in which Shevchenko is a National prophet, is able to understand the truth. His true life is in eternity. The communicative purpose of the author is to achieve changes in the mindset and perception of the recipient; to encourage the reader to have a look at the reality in another way; to change the ideas about the role and importance of the figure of a poet, to promote understanding of the true nature of totalitarianism and its ideology.

Key words: Sverstyuk, Shevchenko, structure, binary opposition, concept.

Коммуникативный анализ литературно-критического эссе Е. Сверстюка «Последняя слеза»

Жвания Людмила

В статье исследуется проблема интерпретации поэзии Т. Шевченко «Последняя слеза» публицистом, литературным критиком, диссидентом Евгением Сверстюком. Осуществляется анализ структуры указанного текста в коммуникативном аспекте. Доказывается тезис о том, что, разрушая сложившийся советским шевченковедением образ поэта – революционера, автор литературно-критического эссе творит свой миф, в котором Т. Шевченко выступает национальным пророком, способным постичь истину, настоящая жизнь которого в вечности. Коммуникативная цель автора – достичь изменений в образе мышления и восприятии реципиента; побудить читателя взглянуть на современность под другим углом зрения. Изменив представление о месте и роли в культуре знаковой для каждого украинца фигуры поэта – классика, публицист стремится способствовать пониманию адресатом настоящей сущности советского тоталитаризма и его идеологии.

Ключевые слова: Сверстюк, Шевченко, структура, бинарные оппозиции, концепт.

1. Berdjaev, N. A. (1991), *Samopoznanie: Opyt filosofskoj avtobiografii* [Self-knowledge: experience of philosophical autobiography], Kniga, Moskow, Russia.

2. Vasylyk, L. E. (2010), *Svitogljadna publicystyka suchasnyh literaturno-hudozhnih vydan': konceptosfera nacional'noi' identychnosti: monografija*. [Journalism worldview of modern literary publications: conceptual national identity: monograph], Chernivce'kyj nacional'nyj universytet, Chernovtsy, Ukraine.

3. Lysenko, L. (2013), «Journalism Eugene Sverstyuk Search for «truth» in a claim of spiritual values», *Ridnyj kraj*, no. 1, pp. 36–39.

4. Panchenko, V. E. (2015), *Kil'cja na drevi* [Rings on a tree], Vydavnytvo Klio, Kiev, Ukraine.

5. Pyrozhko, S. (2015), *Ukrai'ns'ki dushi* [Ukrainian soul], Teren, Lutsk Ukraine.

6. Sverstjuk, Je. (1999), *Na svjati nadij: Vybrane* [The celebration of hope: Favourites], *Nasha vira*, Kiev, Ukraine.

7. Seko, Ja. (2014), «The figure of Shevchenko and sixties», *Ukrai'na-Jevropa-Svit. Mizhnarodnyj zbirnyk naukovyh prac'. Serija: Istorija, mizhnarodni vidnosyny*, issue 13, pp. 86–95.

8. Serazhym, K. (2000), «The structure of the journalistic text: general approaches to textual analysis», *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky Kyi'vs'kyj nacional'nyj universytet*, issue 1, pp. 103–114.

9. Turaeva, Z. Ja. (1986), *Lynhvystyka teksta (tekst: struktura y semantyka)* [Lynhvystyka text (text structure and semantics)], Prosveshhenie, Moskow, Russia.

10. Homenko, T. M. (2008), *Propovidnyctvo i suchasna publicystyka* [Preaching and contemporary journalism], PAIS, Lviv, Ukraine.

Статтю надіслано до редакції 01.02.2017